

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ואתחנן (נחמו)

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2022 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת ואתחנן

- ב..... נחמו נחמו - הקב"ה מנחם לאחר הצרה, ורוצה שיקבלו תנחומין.....
- ג..... זאת נחמתי - בידיעה שהוא אלוקינו הוא אבינו.....
- ז..... בכל קראנו אליו - בכל מצב ובכל אדם.....
- י..... ואתחנן - אין תפילה שאינה נשמעת במרומים.....
- יא..... תחנונים ידבר רש - תפילה מתוך הכנעה בבקשת מתנת חנם.....
- יג..... בעת ההיא - כוחה של תפילה בשבת קודש.....
- יד..... שמור את נפשך - זהירות יתירה בהתרחקות מן הרע.....
- טז..... חמשה עשר באב - חיזוק לימוד התורה והתחלת ההכנה לשנה הבעל"ט.....

פרשת ואתחנן

אחר כך הוא מקרבו ומדבר על לבו ומנחם אותו לומר לו אהבתך ומשבתך חסד, וגם כשאני מוכיח אותך בשבט הוא למוכתך, וכן הענין אחר ימים הנוראים האלו, ובפרט בת"ב אשר הדינין מתוחים רח"ל וכו' לבן לעת ערב הוא מנחם את עמו ישראל ומראה להם התקרבות ביד ימינו והחסד וכו', ובאים מוחין חדשים וכו'. עכ"ל.

ודבריו הק' הם 'בניין אב' לכל תהלוכות החיים על כל צרה שלא תבוא בכלל ובפרט, כי לאחר שהקב"ה מייסר ומכה את האדם בשבט עברתו, הוא מרעיף עליו טללי נחום וקירבה, ומשפיע עליו רחמים וחסדים ברוב אהבה וחיבה².

ומפורש בן בדברי רבותינו הראשונים על הפסוק (משלי ג יב) 'את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצך', ופירש"י, וז"ל, וכאב את בן ירצה - שרוצה בבנו להטיב לו ויפייסוהו לאחר שמכהו בשבט בן יערב לך הטובה אחר המכה. וכן כתב רבינו יונה בזה"ל, אחר שיוכיח האדם יוסף לרצותו כאב שיוסף לרחם על הבן אחר התוכחה ולכפול חמלתו עליו. עכ"ל³.

נחמו נחמו - הקב"ה מנחם לאחר הצרה, ורוצה שיקבלו תנחומין בהפטררה (ישעי' מ א), 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם', איתא במדרש (ילקוט שמעוני ישעיה תמה) בזה"ל, 'יאמר אלוקיכם' - רבי חנינא בר פפא אמר, אמרו ישראל לישעיה, ישעיה רבינו תאמר שלא באת לנחם אלא לאותו הדור שחרב בית המקדש בימיו, אמר להם, לכל הדורות באתי לנחם, 'אמר' אלוקיכם אין כתיב כאן אלא 'יאמר' אלוקיכם, עכ"ל. וביאור הדברים, כי בכל שנה ושנה כעבור ימי 'בין המצרים' ותקופת האבל על חורבן ביהמ"ק ועל גלות ישראל 'בת קול' נשמעת במרומים 'נחמו נחמו עמי', הקב"ה מעביר רוח של נחומים לעמו ולבניו אהוביו⁴, מנחם אותם ומחזק ליבם, והרופא לשבורי לב מחפש לעצבון ליבנו (עי' עין אפרים נחמו תרפ"ג).

וכך כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (דברים ד"ה הנה) בזה"ל, הנה אמרו חז"ל בתשעה באב חייב להניח תפילין במנחה, והטעם שבאים מוחין חדשים לנחם את עמו ישראל וכו' (ומרחיב שם בדברים נשגבים), והוא משל, בדרך האב שמיסר את בנו בשבט כדי להדריכו, ואעפ"כ,

א. כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (מסעי ד"ה והיה מדי, וע"ע בהגהות שו"ע או"ח סי' תקנ"א) בשם ה'ירושלמי' (סוף תענית) דאחר ט' באב מתחיל חודש אחר, ובוה פירש את הפסוק (ישעיה סו כג) 'והיה מידי חודש בחדשו', פירוש שמתחדש חודש בתוך חודש. ונראה לי, דמשום הכי נוהגין לקרוא לחודש שנתחדש אחר ט' באב חודש 'מנחם', וזה הפירוש חודש בחדשו, היינו שעד ט' לחודש הוא החודש הראשון ונקרא 'אב', ואחר כך בא החודש השני שנקרא 'מנחם', וזה גם פירוש 'ומידי שבת בשבתו' שקאי על שבת נחמו, שאז יבוא כל בשר להשתחוות בהר בית ה' (ואכן, בתשובות חת"ס יש תשובות המצוינות לתאריך 'חודש מנחם'. כתשובה ד' בחלק או"ח, ועוד הרבה מתשובותיו).

ב. וכך כתב הרמח"ל זי"ע (קל"ח פתחי חכמה) שלאחר בצורת ועצירת גשמים הקב"ה מוריד הרבה גשמי ברכה לעולמו. וביאור הדברים הוא כאמור, שכך הוא סדר הנהגתו של אבינו שבשמים שלאחר שנהג בבחי' 'שמאל דוחה' הרי מיד 'ימין מקרבת'...

וכמו שאמר הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע מיט די לינקע האנט שלאגט ער, און מיט די רעכטע טרייסט ער - עם היד השמאלית הוא מכה, וביד הימנית 'הוא' מנחם...

וכיו"ב כתב הרה"ק בעל 'התניא' זי"ע בזה"ל, שמעתי מפי קדושי עליון על מרגלא בפומיה דאינשי שאחר השריפה מתעשרים (שלאחר שנופלת דליקה בביתו או בנכסיו ורכושו של אדם הרי הוא זוכה לשפע של עושר), יען כי השתלשלות מדות העליונות וסדרן כך חסד דין ורחמים, ולזאת אחר מדת הדין בשריפה מתעוררת מדת הרחמים שהיא גדולה ממידת החסד שבתחלה כנודע וכו' (הביאו הרה"ק הצמח צדק זי"ע בספר דרך מצותיך עמ' 228).

ג. ובדרך זה פירשו הטעם שקוראים בתורה בכל שנה בשבת שלאחר תשעה באב את 'עשרת הדברות' האמורים בפרשתן, שלאחר החושך והריחוק של ימי בין המצרים ותשעה באב, אז רוצה ה' בעמו ביתר שאת, ונותן להם

באר הפרשה - פרשת ואתחנן

ג

הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (מכתב כו) שאם אכן נחמו נחמו עמי - אז 'אמר אלוקיכם', שאם יהודי מתנחם ומקבל את הדין באהבה בידועו שזה מגזירת מקום לעומתו עונה הקב"ה אני אלוקיו של זה.

זאת נחמתי - בידיעה שהוא אלוקינו הוא אבינו

הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ו ד"ה בפרשת) מבאר במאמר הנבואה 'נחמו נחמו עמי' יאמר אלוקיכם, כי כמה יתנחמו עם בני ישראל - בזה גופא שה' הוא אלוקיהם¹, כלומר, בידיעתם שהנהגת עולם ומלואו אך ורק בידו היא, ובכלל זה גם כל הצרות

וכבר מצינו בדברי חז"ל (אגדת בראשית ח ד) על הפסוק (מיכה ז ט) 'זעף ה' אשא, וז"ל, אמרו ישראל לאומות העולם, אומר אני לכם כמה אנו מתנחמין ולמה אנו יכולין לעמוד בזעפו, מפני שמכה אותנו וחוזר מיד ובורא אותנו בריאה חדשה וכו', לפיכך אמרו ישראל בדבר זה אנו רואין ומתנחמין שבורא אותנו מיד. זה הוא שאמר ירמיה (איכה ג כא) 'זאת אשיב אל לבי וגו', ולמה, 'חדשים לבקרים' (שם כג) - שהוא מחדשנו מיד, עכ"ד המדרש².

ולא עוד, אלא שהקב"ה קורא אלינו 'נחמו נחמו עמי' - אבקש ממכם כי 'תתנחמו'³ ותתחזקו. וכך כתב

רוח חדשה וכוחות מחודשים לקבל את התורה ולעשות רצונו למען נשוב אליו באמת וכאילו נותן מחדש את התורה ועשרת הדברות.

וכך איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס שפה) שכמו גרעין הזרע שתחילת צמיחתו תבוא רק אחר שנרקב תחילה באדמה כך הם בני ישראל בזו העת, כי בתשעה באב יושבים על הארץ, ואז הם נדמים לגרעין הנרקב, ולאחר מכן באה הצמיחה להתחיל מחדש 'קבלת התורה' בעשרת הדברות.

ד. וכעין זה איתא בגמ' (נדרים מא.) על חולה שמתרפא ש'חוזר לימי עלומיו', ופירשו התוס' (ד"ה חוזר) 'דבריא החולה שנתרפא יותר מלפני שחלה', כי אחרי שהקב"ה מביא את החולי הרי הוא חוזר ובורא את האדם בריאה חדשה. ה. איתא בספר 'מנהג טוב' (יו"ל שנת תרפ"ט מתוך כת"י עתיק של חכם אחד מחסידי איטליא) שמנהג טוב שלא להסתפר עד ערב שבת 'נחמו', וכבוא ערב שבת נחמו חייב לספר עצמו, לשמח גופו, ולקבל השבת בשמחה ובטוב לבב, ויתנחם בנחמות מרובות, וה' ינחמנו בנחמת ציון עיר שלם.

כיו"ב כתב המהרי"ל זי"ע (סדר תפילת ט' באב אות כז), כי שבת נחמו הוא השבת הסמוך אחר תשעה באב, וישמחו כל העם ויבטחו בנחמת הגואל. וכן כתב כבר ה'ריטב"א' (תענית כו:) על המשנה בתענית (שם) 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב', ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר תשעה באב. וכך כתב בספר 'בן שועיב' (לתלמיד הרשב"א) פר' ואתחנן, שמצווה לעשותו כיום טוב (הובא ביוסף אומץ תתעד).

ו. מעשה באחד שנכנס אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע ותינה בפניו מצבו השפל והירוד ברוחניות עד שכבר הינו 'יבש לגמרי' מבלי לחלוחית דקדושה, נענה לו הרה"ק, אם היה למולך גוי כשחרב בידו ומכריח אותך לעבור על ג' החמורות וכי היית נכנע לו... ח"ו, השיב האיש, המשיך הרה"ק ואמר, וכל כך למה, מפני שנאמר 'ובכל נפשך', ודרשו חז"ל אפילו נוטל את נפשך, א"כ, גם הנאמר בכתוב לפניו - בכל לבבך תקיים 'אפילו נוטל את לבבך' - כשרחק לבך מכל זאת, כי מחובתנו של כל יהודי, לעבוד את בוראו ית' אפילו כשהוא נוטל את לבבו, שהרי זה חיוב גמור כאותו חיוב למסור את הנפש על ג' חמורות. ומעתה אף אנן נעני ונאמר על משקל דבריו הק', שכשם שכל אחד מוסר את נפשו שלא לעבור את ג' החמורות כך צריך למסור נפשו לקבל באהבה וברצון הנהגת הבורא ית"ש עמו.

ז. מאמר נורא אמר הרה"ק רבי הירש מרימנוב זי"ע, בעת אשר בתו שכבה על ערש דווי ובאו להודיע לו שהיא עומדת בשערי גסיסה רח"ל, כתיב בריש פרשתן (ג כג-כד) 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ה' אלוקים וגו', שהכוונה היא ואתחנן אל ה' כל ימי חיי אשר גם בעת ההיא - מלשון 'בעתה' ופחד, בשעה שתבוא עלי הצרה, אז אזכה לאמר ה' אלוקים, ר"ל, להאמין כי הכל הוא מיד ה' אלוקינו אבינו אב הרחמן ולטובתנו.

ח. ויתבאר עוד, שהנה נאמר (תהילים כג ד) 'שבטך ומשענתך המה ינחמוני', ולכאורה יש להקשות, בשלמא 'משענתך' - שאנו נשענים על אבינו שבשמים, זאת אכן תנחמנו ותסעדנו, אך מה נחמה יש ב'שבטך' - שהקב"ה מייסר אותנו ב'שבט', וכי זו 'נחמה' היא או צרה ח"ו, וביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (למוצאי יוה"כ ד"ה ה' רועי) וז"ל, יש בחי' 'תעיתי כשה אובד', ואין על השה השגחת ושמירת הרועה, ואין מי שישמור אותה מקור וחום, וע"י התרחקותה

באר הפרשה - פרשת ואהיחנן

והגלויות מאתו לברו הם באים^ט. אמנם הוסיף הנביא לכפול בלשונו ולומר 'נחמו נחמו', כי מלבד שעצם

מהרועה מתחברת עם חיות רעות. כמו"כ באיש יהודי, יש עתים שנדמה לו כי ח"ו הוא כשה אובד שאין משגיחים עליו, אז שבטך הוא ג"כ נחמה, אם כי מקבל מכה מהשבט, אך בזה מרגיש הוא כי הרועה משגיח עליו ולא עזב אותו וישמור אותו גם מזרם וממטר, ויגין עליו בעת הצורך, וכי לא לנצח יקצוף, עכ"ל (וכע"ז במלבי"ם שם). כלומר, עצם ההכאה בשבט מוכיחה לו שיש מי שחפץ בו, ויש מי שמשגיח עליו. ולפי זה יתבאר אומרו נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם - שה'נחמה' היא על ידי שיודע שהכל מאלוקיכם, וכי הקב"ה משגיח עליו, ואין ההכאה סימן שה' עזב אותו ח"ו אלא אדרבה להיפך...

הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (מכתבי קודש, מכתב ריב) ביאר במה שאמור בדוד המלך ב'מלחמת ציקלג' (שמואל א' כט-ל), שהיה אז בשעתו הקשה ביותר, שנשבו נשיו ביחד עם שאר נשי העם, עד ש'ותצר לדוד מאד כי אמרו העם לסקלו כי מרה נפש כל העם איש על בניו ועל בנותיו', ומה כתיב שם (ל ו) 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו' - שדוד התחזק שה' הוא אלוקיו... שגם במצב הנורא שהיה אז עדיין ה' הוא אלוקיו... לא עזבו ולא יעזבו אותו, ובוודאי יעזור לו, 'ובזכות זה היתה לו הישועה הגדולה'.

עוד כתב ה'נתיבות שלום' זי"ע (מכתב קסה) לפרש בלשון הכתוב (ד"ה א' כט י) 'ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלוקי ישראל אבינו מעולם ועד עולם', שיהודי צריך להאמין כי השי"ת הוא 'אבינו מעולם ועד עולם' - שבכל מצב שהוא נמצא ובאיזה 'עולם' שהוא שרוי הרי הקב"ה הוא אבינו.

ועל דרך זה אמרו צדיקים לבאר הטעם שקוראים 'עשרת הדברות' בפרשת יתרו בימות החורף, ושונים לקרוא אותה בפרשת ואתחנן בימות הקיץ, שיש בזה להזכיר לאדם שבכל מצב הוא מחויב האדם להשריש בדעתו באמונת אומן כי 'אנכי ה' אלוקיך', בין בקור ובין בחום, בין במים ובין באש חייב להאמין באנכי ה' ושה' הוא אלוקיך...

וכבר מובא במדרש (דבר' ב טז) על הפסוק האמור בפרשתן (ד ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים אליו כה' אלוקינו' - אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת שנסעה בין גלי הים, וכל נוסעיה היו 'עובדי כוכבים' מלבד יהודי אחד שנסע בה. בהגיעם לאחד מאיי הים נתנו הנכרים מעות ליהודי וביקשוהו עלה נא ליבשה והבא לנו משם דברי מאכל ומשתה. אמר להם היהודי - 'אכסנאי אני, וכי מכיר אני להיכן אלך', כמוני כמוכם ואין לי 'מכירים' בעיר הזאת, מנין אדע להיכן אלך. השיבו לו הנכרים 'בכל מקום שאתה הולך אלוקיך עמך. הרי (כתיב) אשר לו אלוקים קרובים אליו', כלומר, לא תוכל לומר שהנך כאורח הנמצא כאן לבד, כי לעולם אינך לבד - שהרי בכל מקום שתלך יש לך אלוקים שהוא קרוב אליך, ונמצאת מהלך תמיד יחד עם ה' (כביכול) ולעולם אינך יחידי בדד... אמור מעתה, אם ערלים הללו הבינו כן, מה נאמר אנו בניו רחומיו של הבורא, כמה יש לנו להשריש בקרבנו שהקב"ה הולך עמנו בכל צעד ושעל...

מספרים על הגאון החסיד הנודע רבי שמואל מונקיס זצ"ל מגדולי חסידיו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, שפעם אחת פרצה שריפה בביתו וכילתה את כל רכושו עד שנותר בעירום ובחוסר כל, ורק בקבוק 'משקה' הצליח להציל, ותיכף רץ עמו אל בית המדרש לשתיית לחיים, ובתוך כך פתח בריקוד בשירה ובזמרה 'שלא עשני גוי... שלא עשני גוי', ידידיו חשו אליו מיד בחשש שמא השתבשה דעתו מגודל צער השריפה, נענה אליהם רבי שמואל ואמר, הן אילו הייתי מגויי הארצות שהמה משתחווים להבל וריק לאלילים, אזי גם 'אלוהי' היה 'נשרף' בשריפה זו, אך עתה שיהודי אני ואלוקי הגדול חי וקיים, על זה בלבד ראוי להודות בכל לב, ולכן הנני מפזז ומכרכר - 'שלא עשני גוי'... ט. והנה לכאורה מה מקום ל'נחמה' זו, וכי כבר נבנה המקדש... מה נשתנו ימים אלו מימי בין המצרים ותשעה באב, הן אמש ישבנו גם בכינו ועתה במה נתנחם. אכן זאת נחמתנו בעניינו כי 'יאמר אלוקיכם' - כאשר מתברר ומתגלה לנו שחורבן בית מקדשנו היה על ידי 'אלוקיכם', ובוודאי כוונתו להיטיב לנו בזה, מלבד זאת שבזה נתגלה עצם קרבתנו אליו, שהרי לא יכה איש את ה'זר' שאיננו מכירו. וכך הוא בכל 'חורבן' פרטי אשר בא על האדם, יתנחם ב'ידיעה' שכל העובר עליו הוא מידי הקב"ה, בחשבון מדוקדק.

משלו משל, לילד שלקחו אותו הוריו לטייל בהרים גבוהים, שם מצאו 'רכבת הרים', העולה 'עד לשמים'... במהירות גדולה ומשם חוזרת ויורדת לארץ, אמנם הילד התיירא מאוד שמא 'יעוף' מרוב מהירות או שמא יפול מלמעלה למטה ויתרסקו עצמותיו, וככל שניסו להרגיע אותו שלא יקרה לו מאומה, וראיה לדבר שהרי כבר אלפי ילדים 'נסעו' ברכבת זו ושבנו בשלום. עדיין שרוי היה הילד בפחדים נוראים. והדבר היחידי אשר ירגיע אותו, ואף יהיה

הידיעה שהכל הוא מ'אלוקיכם' מביאה צרי ומרפא האמונה שהכל לטובה - שפעמים הקב"ה מגלה את לנפש האדם, עוד נוסף בו עניין לנחם שבורי לב ע"י ההסתר להראות כיצד 'הסתר' זה לא היה אלא לטובה,

מוכן לעלות אל הרכבת הוא רק אם יצטרפו אביו או אמו אליו, וזהו שאמר הכתוב נחמו נחמו עמי, ושמא תאמר, כיצד, 'אמר אלוקיכם' - הנמצא עמכם בכל מצב, לא עזבנו ולא נטשנו מעולם ועד עולם.

וכמו שמצינו נפלאות ברש"י על הפסוק (שה"ש ד ח) 'אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי, וז"ל, אתי מלבנון כלה - כשתגלו מלבנון זה (היינו ביהמ"ק) אתי תגלו, כי אני אגלה עמכם. אתי מלבנון תבואי - וכשתשובו מן הגולה אני אשיב עמכם. (ולבינתיים -) ואף כל ימי הגולה בצרתך לי צר, ולכן כתב אתי מלבנון תבואי, כשתגלו מלבנון זה אתי תבוא ולא כתב אתי ללבנון תבואי, לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל אשר תצאו ותבואו.

וזאת ישים אל ליבו ויתבונן במאמר צדיקים שרמזו בכתוב (בראשית מו ד, עיי' כע"ז כלי יקר שם) 'אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה', כי שניהם שוים, הן ה'אנכי' אשר נמצא עמו בעת 'אעלך', בעת העליה - כשאור לו בכל פינה שהוא פונה, הן ה'אנכי' נמצא עמו בעת 'ארד עמך' - בשעת הירידה והחושך. ולכן אמר 'אנכי אנכי הוא מנחמכם', כפל ב' פעמים 'אנכי', לרמז על האנכי ארד עמך ועל האנכי אעלך, כי ידיעה זו היא 'מנחמכם' (עיי' פסיקתא רבתי, פסקא לג, ד"ה א"י).

רמז נפלא מצינו בעניין זה, כי הנה 'ההתגלות' האלוקית הגדולה ביותר שהייתה מיום בריאת העולם ועד עתה היתה בעת 'מתן תורה', כשפתח הקב"ה את שבעת הרקיעים וראו הכל שהוא יחידי, ובלשון זו פתח ואמר 'אנכי ה' אלוקיך', ולפלא, שאותה הלשון מצינו גם בשעת ההסתר הגדול ביותר, וכדכתיב (לא יח) 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא', ללמדנו שגם ה'הסתר' והחושך כפול ומכופל הוא מאותו 'אנכי ה' אלוקיך', ולכן נאמר 'אנכי אנכי הוא מנחמכם' - שידיעה זו שאנכי שבשעת ההתגלות הוא האנכי של שעת ההסתר, בזאת תחזק לב האדם בכל העובר עליו.

מעשה היה לפני כמאה שנה, באשה אחת שהיתה דרה בעי"ת ווילאמסבורג יצ"ו, והייתה שרויה בעוני גדול ומחפיר, ויהי היום חלה בנה יקירה והוזקקה לקחת אותו לרופא, ופשפשה אחר הפרוטות האחרונות שהיו בביתה, ובקושי גדול הצליחה להשיג תשלומי שכר הרופא, הלה בדק את הבן ומצא את סיבת המחלה, ורשם לה 'רעצעפט' (מרשם) ובו סממני רפואה, משעמדה לפני הרוקח נודע לה שתרופה זו דמיה יקרים ביותר, החלה האשה להתחנן ולדבר על ליבו של הרוקח, שיעניק לה את הרפואה בחינם, באמרה, אנא רחם עלי ועל בני שנפשו תלויה בתרופה זו, כי פיקוח נפש יש בדבר, ואין בידי אפילו שוה פרוטה, אך כל תחנוניה ודמעוניה לא הצליחו להבקיע את לבבו הערל, עד שבאטימות לבו הציע לפניו לתת לה את התרופה בתנאי שתחייב לנקות את בית המרקחת מדי לילה בלילה במשך שנתיים וחצי... בלית ברירה אחרת הסכימה האשה לכך, כשהמוכר עורך עמה שטר 'כתוב וחתום' על התחייבותה לעמוד לשרת בכל לילה בניקוי החנות, ובלב שותת דם חתמה ושעבדה עצמה לעבודת פרך זו.

בדרכה לביתה שבווילאמסבורג נאלצה לעבור דרך שכונת הגויים, ולפתע התנפל עליה 'שחור' וביקש לשדוד אותה, לעומתו זעקה האשה שיניחנה לנפשה כי אין בידה משאת מאומה, אך הלה לא שמע לזעקותיה ונטל את ה'שק' שבידה ברצותו למצוא בו כסף או תכשיטים, והנה נתקלו עיניו בבקבוק היקר - שבו היה משקה המרפא, והיה נדמה בעיניו שזהו בקבוק המכיל 'טיפה המרה' (אלכוהול) ומשקה משובח ורצה 'לטעום' הימנו, אמרה לו האשה אין זה 'משקה' אלא תרופה, והנח לי להביאה אל בני המוטל במיטתו, אך ה'שחור' לא האמין לה, פתח את הבקבוק והחל לשתות... וכשהרגיש את טעם התרופה בפיו קצף עד מאוד וירק עליה את כל מה ששתה, ובחמתו הרבה נטל את הבקבוק ונפצו על הארץ לשברי שברים.

באותה שעה חשך עולמה, וכי לא די בכך שהתחייבה לעבוד כל לילה לשנתיים וחצי, הרי עתה גם אין בידה את התרופה שמסרה נפשה להשיגה, ובפחי נפש שבה על עקבותיה וחזרה לבית המרקחת, סיפרה לו דברים כהווייתן ובקשה ממנו את ה'נייר' בו נכתב ה'הסכם' שביניהם, הרוקח שחשב שהיא חוזרת בה, גער בה, לא יועיל לך מאומה, אף אם נשבר הבקבוק ההתחייבות במקומה עומדת, הסבירה לו האשה שברצונה להתחייב לעוד שנתיים ומחצה, העיקר שתקבל לידה בקבוק נוסף מאותו משקה 'מחיה מתים'... אדהכי והכי, הבחין הרוקח כי צבע המשקה שנתן לה מתחילה - והוא שפוף ועומד כעת על בגדי האשה אינו דומה לצבע של התרופה הנכונה, והבין שבמקום לתת לה את התרופה הנדרשת נתן לה רעל וסם המות, אשר אם היתה משקה ממנו את בנה היה נגזר דינו מיד ל... מיהר לבקש ממנה את השטר וקרעו לגזרים, גם הוסיף לתת לה את התרופה הנכונה בחינם אין כסף, בלבד שלא תגלה לאיש בעולם את אשר אירע עמה, ולא תתבע אותו לשלטונות...

באר הפרשה - פרשת ואהננו

מכה בבנו, אין זה אלא רחמים וחסדים מלפניו, וכל מאי דעביד לטב עביד.

ומטעם זה אמרו חז"ל (תענית ל:) 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ', כי בשני

ימים אלו מצינו גודל השמחה שאנו שמחים כי ה' אלוקינו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושענו, וכמו שביאר ה'מאירי' (שם) כי זהו ה'יום טוב' שבחמשה עשר באב, שהוא בא להורות שעל אף כל הצרות והגלויות עדיין לא עזבנו ה' אלוקינו, וז"ל, כוונת המשנה לבאר, שאין להתייאש לרוב הצרות אבל כל אשר יענו אותנו בן נרבה בהיות ה' אתנו בלכתנו בדרכיו".

ואף כשעדיין הדבר ב'הסתר' אך מאמינים אנו כי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד. וידיעות אלו יטיפו טללי נוחם על נפש כל חי, שלא יצטער אף בבוא עליו צרה וצוקה.

והיא היא נחמתנו לאחר 'שלושת השבועות' וימי האבלות, לקראת 'שבת נחמו', כי רק באמונתנו זו יתנחם האדם על גלותו וצרותיו בכלל ובפרט, מתוך הבנה שגם בעודו בגלותו הוא וגורלו נתונים בידי שמים ולא עזבו ה', ואף כאשר בורא כל עולמים מסתיר את עצמו בהסתרה שבתוך ההסתרה ולא עוד אלא שהוא

ונתברר כי אותו 'הסתר שבתוך הסתר' ששדד ממנה הכושי את בקבוק התרופה ושברו, ולא עוד אלא שירק עליה את שיירי המשקה אשר בפיו, לא היה אלא לטובתה, להציל את בנה מאותו סם המוות (וע"י יריקתו ראה הרוקח את צבע המשקה שהכתים את בגדיה), ולתת בידה את ה'תרופה' הנכונה מבלי שתצטרך לשלם אפילו פרוטה אחת, ולהציל אותה מכל שנות העבדות...

איש יהודי היה בארה"ב ושמו הרה"ח רבי ברוך פרענקל ז"ל, אשר הוא וכל משפחתו חייבים את חייהם ל'שותף' שעשה לו עוולה מאין כמוה... וכה היה מעשה, בשנת תרפ"ט עלה ר' ברוך מ'ירופ' (אירופה) לארה"ב יחד עם חברו, שם עבדו השניים כ'שותפים', והתייגעו הרבה במשך זמן ארוך להרוויח ביושר כסף לרוב, בכל חודש שלחו סכום קצוב לבני משפחתם ל'מחיה', וגם הניחו בצד 'ממון הרבה', ככלות ג' שנים מצאו שבידם סכום הגון שממנו יוכלו להתפרנס בכבוד, ונמלכו בדעתם לשוב לארצם ולמולדתם ולמשפחתם, וכבר קבעו זמן ותאריך להפגתם. באותה תקופה נפטר אביו של ר' ברוך, ובליט ברירה נתיישב 'שבעה' לבדו באדמת ניו יארק, באמצע השבעה בא ה'שותף' אל ר' ברוך כש'צרור דפים' בידו ביקש ממנו לחתום בכמה מקומות - לצורך עניני ממונם, ר' ברוך שסמך על השותף חתם לו, בקומו מה'שבעה' גילה לחרדתו, ששותפו רימהו עשרת מונים, ובמרמה החתימו ו'קיבל' ממנו 'רשות' להוציא כל ממונו מחשבון הבנק, ו'הילד איננו' - ה'שותף' ברח למדינתו כשכל הכסף בידו... ומעתה הוא נשאר בעירום ובחוסר כל... לא נותרו בידו ברירות הרבה, וכמובן נאלץ להישאר שם על אדמת נכר ולעבוד קשה להרוויח מטה לחמו, עד שבגמר ה' שנים בשנת תרצ"ד קיבל מעמד של 'תושב' ארה"ב, אז חזר לביתו. כעבור כמה שנים בודדות פרצה ה'מלחמה' במלוא תוקפה, ובאותה שעה כשהכל מחפשים אחר 'דרך' לברוח, יכול היה ר' ברוך להעביר את כל בני משפחתו לארה"ב הואיל והיתה בידו תעודת 'תושב' ארה"ב, והוכרחו שלטונות ארה"ב לקבלו עם כל בני משפחתו למחוזם, ובזה ניצלו חייהם ממות בטוח. נמצא בסוף דבר, אותו חבר שברח למקומו והיה נדמה בעיניו כ'איש מצליח'...

נהרג בשנות המלחמה, ואילו זה 'המסכן' שנשאר 'בגלות' נשאר בחיים עם בני ביתו עוד יותר משבעים שנה. ללמדנו כלל גדול, כי בכל 'עוולה' נוראית שנגרמת לו לאדם, לאו דווקא בכסף ולא דווקא בענייני ממון, אלא בכל עוולה שנגרמה לו אפילו ע"י ה'קרוב' אליו ביותר, בחוצפה גדולה אשר נראה כי 'מן הדין' שינועו אמות הסיפים וגם הוא עצמו ייהפך ל'אויס מענטש' (אף שהעושה עוולה בדין הוא שיקבל עונשו... מ"מ) ידע שפעמים כל זה אינו אלא להצלתו השלימה כפי הנגלה לידע תעלומות, וממילא אל יזעף ליבו, ולא 'יצעק' על אחרים ולא 'יאכל' את ליבו (מדוע בטח ב'גנב' כזה...), אלא יתחזק באמונה שלימה כי ה' אמר לו קלל, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

וזהו שנאמר (תהילים כג ד) 'שבטך ומשענתך המה ינחמוני', שלכאורה הוא תרתי דסתרי, שכן 'שבטך' הוא מלשון מקל חובלים, ואילו 'משענת' הוא המקל עליו נשענים ובו נסמכים, אלא שאף מה שנראה כ'שבטך' - ה'מכה' בנו, באמת אינו אלא 'משענתך', כלומר, נדמה לו לאדם שהקב"ה מייסר אותו ומביא עליו רעה, אך באמת אין זה אלא לטובתו וכמשענת נוחה להיסמך עליו, וידיעה זו היא 'ינחמוני'.

יא. הנה אחד מהטעמים שנזכרו בגמ' (תענית לא.) לבאר מהו היו"ט הגדול של ט"ו באב, משום שבו ביום 'נתנו הרוגי ביתר לקבורה', והביאו שם בגמ' 'אמר רב מתנה אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב

בכל קראנו אליו - בכל מצב ובכל אדם
 בפרשתן (ד ז), 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוהים קרובים
 אליו כה' אלוהינו בכל קראנו אליו, פרשה
 זו יפה נדרשת בעניין התפילה², וכמה וכמה 'הלכות
 גדולות' נאמרו בה³, למען נדע כוחה הגדול של תפילה⁴
 אשר תמיד נשמעת בשמי מרום, וגם לאחר שנדמה כי

(והיא ברכה רביעית בברכת המזון), הטוב שלא הסריחו, והמטיב שנתנו לקבורה'. ולכאורה הדברים תמוהים ביותר, שהרי בכל הניסים שנעשו לישראל לא מצינו לברך עליהם אלא רק באותו הזמן בכל שנה ושנה, וכגון, על נס חנוכה מברכים 'שעשה ניסים' מדי שנה בימי החנוכה, וכן בפסח אנו מודים על שיצאנו ממצרים בזמן הזה, ומדוע על נס זה שהיה להרוגי ביתר צריכים לברך בכל ימות השנה, שבכל פעם שיהודי סועד את ליבו עליו לברך 'הטוב והמטיב', והיו צריכים לתקן שבט"ו באב בלבד יאמרו הטוב והמטיב ותו לא... עוד יש להקשות, כי על כל הניסים אין מברכים ומודים אלא רק מי שנעשה הנס לו או לאבותיו, וכמטבע הלשון 'שעשה ניסים לאבותינו', ומדוע אנו צריכים להודות על נתינת הרוגי ביתר לקבורה, וכי אנו מיוצאי חלציהם...

וביארנו, כי הנה בזמן שהיה בית המקדש על מכונו אזי היה גילוי אלוקות נפלא בעולם וראו כל בשר כי השכינה שורה בישראל, ובשעת החורבן נסתלק אותו גילוי קדוש ונורא ו'חשכו המאורות', אך עדיין הותיר הקב"ה לפליטה את העיר ביתר שהיתה מלאה בחכמים וסופרים, ועדיין נשאר מעט אורה בעולם, עד שהגיע הקץ ונחרבה ביתר, וירד חושך כפול ומכופל, הסתר פנים שלא היה כמוהו, אלא שבתוך כל ה'חושך ענן וערפל' השאיר הקב"ה ניצוץ אורה באותו נס שהיה שלא הסריחו הרוגי ביתר ואח"כ בנס שניתנו לקבורה, והיה זה לחזק לבנות בני ישראל, שגם בתוך החשכה הגדולה ביותר ובתוך ההסתר הנורא - עדיין לא עזבנו הקב"ה וממשיך להשגיח עלינו, ועל נס כזה צריך להודות ולהלל בכל יום ובכל עת ובכל זמן... ולמען נחזק את האמונה הטהורה שהקב"ה נמצא עמנו בתוך כל חשכות הצרות...

יב. כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (נחל קדומים אות א' בפרשתן) 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, בעת ההיא לאמר ר"ת הלב - להורות 'שתהיה התפלה בכונת הלב'.

כה ביאר הרה"ק מהרי"ץ דושנסקיא זי"ע בלשון הכתוב (איכה ה יח) 'על הר ציון ששמש שועלים הילכו בו', במעשה שלא היה, פעם הלך האריה בטבור היער כשהוא רעב עד כלות הנפש, פגע ב'שועל' ופקד עליו ב'מצוות המלך', הבה לי את לבך כי רעב אנכי וחשקתי לאכלו להשקיט בו רעבוני, השועל החכם הבין את אשר לפניו, כי 'ממה נפשך' תצא נפשו בקרוב, אם יסרב לאריה יהא נידון למוות כדין 'מורד במלכות', ואם יסכים כיצד יחיה אחרי שיוציאו ממנו את לבו... מה עשה, גילה לאריה כממתיק סוד, וכה אמר לו, אדוני המלך, לבי כה יקר וחביב בעיני, עד שאינני נוטלו לכל אשר אפנה, אלא הנני משאירו בבית לשמרו מכל משמר, עתה, לכבוד המלך אלך לביתי ואביאנו אליו לקיים מצוותו, ומיד נשא רגליו וברח ליער אחר ולשועלים הייתה אורה ושמחה. אף אנו מבכים - הר ציון שמש כי שועלים הילכו בו, שבבואנו להתפלל - עבודה שבלב זו תפילה, נוהגים אנו כדוגמת השועל, את הלב הננו משאירים בבית...

אמנם, לעולם לא יתייאש, אף נראה לו ש'לבו' בורח ממנו בכל עת, וכמו שאמר הפייט 'שופכים לך שיח בלא לב ולב', ואינו מובן הכוונה - האם הם שופכים שיח עם לב או בלא לב. אלא יש לבאר - שאין להם לב, אלא שאינם מתייאשים, והם תרים ומחפשים אחר לב - בזכות אלו הושע נא.

יג. בפרשתן (ג כג), 'ואתחנן אל ה', וכתב בעל הטורים 'ואתחנן בגימטריא שירה' (515), גם ידוע מה שאמרו חז"ל (דב"ר ב א) שיש עשרה לשונות של תפילה, ואחד מהם הוא 'שירה', והיינו כי התפילה צריכה להיות מתוך שמחה, וכדאיתא במדרש שוח"ט (תהילים ק) אמר רב כשתהיה עומד להתפלל יהא לבך שמח עליך, שאתה מתפלל לאלוקים שאין כיוצא בו. וכך כתב בספר חסידים (אות יח) 'שורש התפלה שמחת לב בהקב"ה, שנאמר (דה"י א, טז י) התהלכו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ה', ולפיכך היה דוד מלך ישראל מנגן בכנור על כל תפילותיו וזמירותיו, כדי למלאות לבבו שמחה באהבתו של הקב"ה'. ועי"ז תתקבל תפילתו.

וז"ל הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (הקדמת שער הכוונות), אסור לאדם להתפלל תפילתו בעצבון, ואם נעשה כך, אין נפשו יכול לקבל האור העליון הנמשך עליו בעת התפילה. אמנם בעת שמתודה הוידוי, ומפרט חטאיו, אז טוב להתעצב בלבד. אבל בשאר התפילה, נמשך לו נזק נפלא גדול ע"י עצבותו. אבל צריך להראות לפניו יתברך הכנעה גדולה, באימה ויראה, אמנם תהיה בשמחה יתירה וגדולה בכל האפשר, כדמיון העבד המשמש את רבו בשמחה

באר הפרשה - פרשת ואהתחנן

ועשה דְיִיתִיקִי (צוואת שכיב מרע) וחילק כל אשר לו, לא יאמר הואיל ועשה דייתיקין לא יתפלל עוד, אלא יתפלל, שאין הקב"ה פוסל תפלת כל בריה', שהרי מצינו במשה רבינו שכבר ידע שנגזרה גזירה שלא יכנס לארץ, ואף עשה 'דייתיקין', וכאמור בסוף פרשת דברים שחילק את הגלעד ועבר הירדן לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט המנשה, ואף ציווה את יהושע על דרכי הנהגתו כשיכניסם לארץ, וכדכתיב (ג כא) 'ואת יהושע ציותי בעת ההיא' וכו', 'שמה תאמר עמד לו ולא התפלל, תלמוד לומר ואתחנן אל ה'".^{טו}.

כבר נגזרה הגזירה רח"ל, עדיין יפה היא התפילה לבטל את הנגזר. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות י.) 'אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים'^{טו}. וכמו שיש לדייק בלשון הכתוב 'בכל קראנו אליו' - אין נפקא מינה אימתי אנו קוראים לפניו, אם קודם הנחת ה'חרב חדה' על הצוואר או אפילו גם לאחר מכן...

נוראות מצינו במדרש (תנחומא ד) 'לימד משה את באי עולם, שלא יאמר אדם הואיל וחולה שלו מסוכן

יתירה. ואם משמשו בעצבות, עבודתו נמאסת לפניו. וכמעט שעיקר המעלה והשלמות והשגת רוח"ק תלויה בדבר זה, בין בעת תפלתו, ובין כשעושה איזה מצוה משאר המצוות... ואל תבוז לענין זה, כי שכרו גדול מאד, עכ"ל. וכך כתב הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (אדרת אליהו בפר' משפטים) וז"ל, 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני' (שמות כב טו), יובן בס"ד כי ידוע שהתפילה צריך שתהיה בשמחה, ואם האדם יתפלל בשמחה אזי תתקבל תפילתו ברצון. וידוע שכל 'והיה' הוא לשון שמחה וזהו שאמר והיה כי יצעק אלי, והיה לשון שמחה, ר"ל שאם מתפלל בשמחה אזי ושמעתי כי חנון אני שתפילתו מתקבלת, עכ"ל.

יד. בפרשתו (ד כט), 'ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך'. וכבר עמדו המפרשים לבאר לשון הכתוב שפתח בלשון רבים 'ובקשתם' וסיים בלשון יחיד - ומצאת, ולכאורה היה צריך לומר 'ומצאתם כי תדרשו בכל לבבכם ובכל נפשכם'. וביאר רבינו בחיי, שאם היה אומר כן היה מקום לומר שהקב"ה ישמע רק לתפילת הרבים שגדול זכותם, אבל יחיד המתפלל לא יזכה ח"ו למצוא את ה' בבקשתו, על כן שינה הכתוב וסיים ומצאת 'ללמדך כי גם ליחיד יידרש כשידרשנו בכל לבבו ובכל נפשו'.

טו. כה אמר הגרי"ז מבריסק זצ"ל להמחיש את כח התפילה, 'מעשה' באחד שתפסו אותו על שעבר על אחד 'מהעברות החמורות' שבחוקי המלכות שהעונש הקבוע על כך בספר החוקים הוא גזר דין מוות, כמובן ששכר עורכי דין בכסף מלא שיוכחו את צדקתו, בהגיע יום הדין פתח הקטגור בדבריו והוכיח שאכן פלוני זה עשה מה שעשה, לעומתו נעמדו הסנגורים וטענו לחפותו, אך גברה יד הקטגור ופסק השופט את דינו למיתה רח"ל. חשכו עיניו של הנאשם וכמעט שלא התמוטט אך עדיין לא איבד תקוותו, מיד אמר שעומד להגיש ערעור בפני ערכאה גבוהה יותר, פשיטא שבדרך הטבע פחתו הסיכויים לצאת זכאי, אך עדיין יתכן 'להפוך את הקערה', הלה שכר עו"ד מומחים ביותר העולים הון תועפות, והם ניסו בכל כוחם להביאו לידי זכות, אולם גם הבית הדין 'הגבוה' הרשיע את הנתבע, והשאיר את פסק הדין על מקומו. עדיין לא התייאש הנאשם, כי אף שנפסק דינו לחובה אך המלך ברוב רחמיו יכול לתת לו 'חנינה', ומיד החל להפעיל 'קשרים' ולהתחנן ל'עסקנים' שיבקשו משרי המלוכה שידברו על המלך להשאירו בחיים, שהרי מטופל הוא באשה חולנית ובעוללים רכים, וגם לרבות בהורים זקנים וחולים, כמו כן השתדל בכל כוחותיו לבקש מאת מכריו וידידיו שישלחו מכתבים לבית המלוכה להעיד על טיבו שכשר הוא, אולי יחוס אולי ירחם. אמנם המלך לא נעתר להפצרות המרובים, ופסק שבעוד כ"ד שעות יבוצע פסק הדין. באותה שעה ידע שנעלו בפניו כל שערי ההצלה בדרך הטבע, אך עדיין המשיך לפעם בו רצון החיים מתוך תוחלת ותקווה אולי יארע משהו שלא כדרך הטבע או שיתחולל נס גלוי להצלתו. הגיע הזמן הנקוב... נכנס השוטר והובילו אל מקום ההריגה, שם עמד שר הטבחים והשחיו את חרבו למען תתבצע ההריגה בלי ספק... והניחה על כתף הנאשם... באותו רגע נגזר חלום החיים, אבד סברו ובטל סיכויו, יודע הוא היטב שזהו... הגיע הרגע האחרון לחייו, וכבר אין שום דרך להינצל... אמנם יהודי מחויב להאמין שאפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים... גם במצב נואש זה, שאין שום פתח דחוק להיכנס בו עדיין יכול הוא להיושע אם ישפוך שיחו לפני בוחן ליבות (מובא בהקדמה לספר נס ההצלה של ישיבת מיר בשאנחאי).

טז. וכך הביא הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל (שערים בתפילה ערך רינה עמוד נב) וז"ל, וקורה לפעמים אצל המאמין בהקב"ה ששומע תפילתו, שכאשר מעיק לו דבר מה שופך הוא מר שיחו לפני בוראו כמי ששופך ומתמרמר

ביסוד הדברים מבאר בספר 'זריזותא דאברהם' 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', ומהו 'לאמור', (לאחיו של בעל היושר דברי אמת), שעל כך נאמר אלא ללמד לדורות הבאים שאף הם ינהגו כמוהו

לפני אוהבו, וכמו דאמרו (יומא עה) דאגה בלב איש ישיחנה לאחרים, ואומר, רבש"ע אוי כמה מר לי וכמה אני מיואש, אין כל פתרון לרע מצבי, וכך שופך הוא לבו לפני בוראו מתוך צער ויאוש, והנה, לעינינו נראה שזו היא תפילה נפלאה בדבקות, אבל לאמיתו של דבר יש כאן חשש אפיקורסות וכפירה, דהרי עומד הוא לפני בוראו ומכריז דאין פתרון למצבו, ואם היה באמת מאמין בהקב"ה, היינו שהיה מכיר עוצם יכולתו וגודל חסדו היה צריך כשעומד ומדבר לפניו ית' שתתנוצץ בו המחשבה הרי מדבר אני לפני מי שכל הפתרונות בידו וודאי שיש לו פתרון גם בשבילי. וממשיך ר"ש, משל למי שצריך הלואה גדולה מהבנק ואינו מצליח בשום אופן לקבוע פגישה עם מנהל הבנק בכדי שיוכל להסביר לו את רע מצבו וכמה שהוא זקוק לכסף, ויודע הוא שאם היו נותנים לו רק לשוחח שיחה קצרה עם המנהל ודאי היה מרחם עליו, והנה במקרה נוסע הוא באוטובוס ופותח בשיחה עם האדם היושב לידו ומספר לו על מצבו הכספי, ופתאום הוא מבחין שזה האיש הוא בעצם המנהל עצמו איזו שמחה מתפרצת מלבו ברגע זה, כן הוא כשמדבר האדם אל בוראו ומזכיר את שמו, אם רק יחשוב לרגע מה פירוש שמו יתב', הרי באותו רגע תתנוצץ בקרבו שמחה עצומה, אוי, איזו סייעתא דשמיא, איזה מקרה מוצלח, דוקא את מי שפגשתי כאן בבית כנסת בתפילתי בתפילת שמונה עשרה אותו שאני מדבר איתו עכשיו, דוקא הוא זה שבידו לעזור לי וגם עוזר הוא לכל מי שרק מבקש ממנו, עכ"ל.

מכתב נפלא כתב הוא עצמו לאחד שהיה לו קושיים ברוחניות ובגשמיות, וז"ל (נפש שמעון, אגרות ומאמרים, עמוד ג), לכבוד הבחור היקר איני מכירו שליט"א

קראתי את מכתבך ולא הגעתי למדרגה לתת עצות ולומר לך מה לעשות אבל אכתוב מה שנראה לפענ"ד אחרי התיאור של הדברים שכתבת... ואתה עושה את כל יכולתך ויצאת ידי חובת השתדלת, עכשיו אתה נמצא בשלב שאתה צריך עזרה מבחוץ... זה פשוט למעלה מכוחות אנושיים, ואע"פ שודאי צריך גם השתדלות מצדנו אבל מגיע רגע שצריך לפנות לעזרה מבחוץ.

על כן אני אתן לך שם וכתובת, שאלי תפנה והוא יעזור לך, קוראים לו השי"ת, הוא חזק מאד, שבאמת הוא ברא הכל, ואני יודע בסוד שהוא גם אוהב אותך באופן אישי, והוא מחכה בכליון עינים שתפנה אליו. אין בעיה למצוא הכתובת שלו ית', שהוא נמצא בכל מקום, כפשוטו, גם ברגע הזה שאתה קורא המכתב אתה יכול לפנות אליו, אני כותב זה, מפני שהרבה אנשים חושבים שהוא ענין של תפילה ועשיית מצוה וחיפוש מדריגות, כל זה נכון אבל אינו העיקר - העיקר הוא שהקב"ה מציאות ברורה, חי וקיים, שאפשר לתפוס אתו קשר אישי, ולעולם לא התאכזב מי שעשה כך, ומה שהדבר יותר פשוט ופרקטי, יותר טוב ויותר מועיל, והעיקר שיהא קשר אישי פשוט לספר לו על הבעיה שלך, ולבקש ממנו עוד פעם ועוד פעם, מי שיתן לך עצה אחרת, חבל על ההשתדלות, תפנה ישר למי שיכול לעזור באמת, ותתפוס אותו ואל תעזוב אותו, 'אל תתני דמי לו' עד שהשגת את כל שלבך חפץ, עכ"ל.

ואף הוא סיפר, דפעם אחת בילדותו כשהיה ילד בן שבע שנה, בליל שבועות רצה מאד לילך לבית המדרש ללימוד בליל שבועות והרבה להפציר באביו על כך, אולם אביו שסבר כי הדבר אינו מתאים לגילו ועדיף שילך לישון, השיב לו שאינו יכול לבא עמו, וצוהו ללבוש בגדי השינה (pajamas) וילך לישון, ויצא אביו לדרכו, אך כשהגיע לבית הכנסת, חשב לעצמו והרהר בנפשו, למה מיאנתי לקחת עמי את בני לבית הכנסת, הלא אם רוצה ללמוד כל הלילה למה לא אמלא בקשתו ושאלתו, ואכן התחרט האב על מעשהו, ומיד יצא מביהכ"נ וחזר על עקבותיו בחזרה דרך הארוכה לביתו בכדי לקחת את ילדו הקטן לבית הכנסת, ומה מאד תמה על העובדא, כי כאשר הגיע לדלתו ביתו מצא את הילד הקטן אצל הדלת, כאילו עומד ומחכה על אביו, ללכת עמו ביחד לבית הכנסת, אז שאלו אביו בפליאה בני למה אתה עומד כאן ומצפה על ביאתי, מהיכן ידעת שהסכמתי ללכת חזרה להביאך לביהכ"נ, אז ענה הילד שמשון בתמימות, הלא התפללתי להשי"ת שתחזור הביתה לקחת אותי לבית הכנסת, וידעתי כי השי"ת ישמע בקול תחנוני, ועל כן הייתי בטוח שתחזור הביתה, ולכן אני עומד כאן וממתין לביאתך.

ראה כמה גדול כחה של תפילה, הקב"ה שומע תפילת כל פה, ואפי' תפילה של ילד קטן שרוצה לילך לביהמ"ד, רק צריכין להתפלל עם אותו תמימות ופשיטות כמו שהילד הזה התפלל, וצריך להיות בטוח שהשי"ת יקבל תפילתו, ואז אכן תתקבל תפילתו ברחמים וברצון.

ואתחנן - אין תפילה שאינה נשמעת במרומים
 בריש פרשתן (ג כג), 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור',
 וידוע מזה שאמרו חז"ל (דב"ר יא ט) שמושה רבינו
 התפלל תקט"ו תפילות כמנין 'ואתחנן' להיכנס לארץ,
 ומכאן ילמד אדם שגם אם התפלל ולא נענה אל יתייאש
 מן הרחמים אלא יחזור יתפלל^ט, וכמו שאמרו (ברכות
 לב:): 'אם רואה אדם שלא נענה בתפילתו יחזור ויתפלל,
 שנאמר (תהלים כו יד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה
 אל ה', ופירש רש"י, 'התחזק ולא תמשוך ירך אלא חזור
 וקוה', כי אין לך תפילה שאינה נשמעת במרומים^ז, וראיה
 לדבר שכל תפילה של משה רבינו נמנתה ונספרה...
 וכך אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בזה"ל, מאמר
 הכתוב בתהלים (קב יח) 'פנה אל תפלת הערער

שלא יתייאשו לעולם אלא תמיד ימשיכו להרבות
 ברחמים ובתחנונים".

עוד למדנו ממה שנאמר בכל קראנו אליו, שלא נזכר
 בכתוב שיש איזה חילוק מי הוא ה'קורא' ומתפלל,
 אלא כל איש יהודי כאשר הוא, ואפילו הרחיק לכת
 ח"ו, הקב"ה שומע תפילת כל פה ומקבלו באהבה
 וברחמים וברצון.

ומקרא מלא דיבר הכתוב (משלי יו כג) 'שחד מחיק
 רשע יקח להטות ארחות משפט', ופירש רש"י,
 הקב"ה מקבל דברי הנענה ופיוס מחיק הרשעים כלומר
 בסתר בינו לבינם, להטות ארחות משפט - להפוך דינו
 מרעה לטובה^ח.

יז. ולעולם לא יתייאש לומר, הנה כבר התפללתי על ענין פלוני כמה וכמה פעמים, שפכתי תפילות בעושר ועדיין
 לא נושעת, ויזכור את דברי הירושלמי (ברכות פ"ט ה"א), רבי פינחס בשם רבי זעירא אמר, בשר ודם יש לו פטרון
 אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרחא לי (ראה את פלוני עד כמה הוא מטריחני), אבל הקב"ה אינו
 כן אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבלך, הדא הוא דכתיב (תהלים נה כג) השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך.
 וכן כתב ה'מאירי' (בית הבחירה, יומא כט.) 'לעולם יהא אדם זהיר בתפילה ולהאריך בה ביותר, ואפילו רואה עצמו
 שאין תפילתו נשמעת אל יתייאש הימנה כי ברוב הימים ימצאנה, וכן אל יחזיק עצמו כמכביד ומטריח'.
 יח. כתב ב'בינה לעיתים' (דרוש סא) וז"ל, סגולת מעלת התפילה היא נפלאה בעיני כל יודעיה, כאשר יש לה כח גמור
 ויכולת מספיק שישגיג בה האדם כל מבוקשו, בין בהיותו זכאי וראוי לכך בין בהיותו חסר הזכות, כי לא תחזור ריקם
 בכל עת ובכל שעה כאמרם שערי תפילה לעולם נפתחים. עכ"ל. ובהמשך דבריו הוסיף עוד, 'ודעדיפא מיניה נאמר
 בתפילה, כי לא בלבד תקובל גם בלי זכויות אלא אפילו בהיות האדם חוטא, אם יתפלל לה' לא תשוב תפילתו ריקם'.
 וכן מדויק בדברי הכתוב (תהלים כב כה) 'כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני וכו' ובשוועו אליו שמע', הרי לך שגם
 אם מצד עניות מעשיו ראוי לבזותו ולשקצו [שהרי פשיטא שאין הכוונה לעני בממון, כי בוודאי לא יבזה ח"ו הקב"ה
 לעני מצד עצם עניותו] אך בשוועו אליו שמע...

יט. מעשה היה באברך חשוב מתושבי ארה"ק שבנו הקטן נחלה במחלה הנוראה ל"ע, ונגזרה הגזירה והשיב הילד
 את נשמתו הטהורה ליוצרה, כעבור זמן מה 'גילו' אצל בנו השני את המחלה רח"ל... הגיע האב הרצוף והשבור
 לשברי שברים אל הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע לשוח בפניו צרתו האנושה, ובתוך הדברים אמר שאין בכוחו להתחיל
 להתפלל על בריאות בנו אחר ש'סתם תפילתי' ולא נתקבלו התפילות לרפואת הילד הראשון... נענה לו ה'נתיבות
 שלום', האם כבר קבעת תור ל'טיפולים'... ענה האיש, בוודאי שכן, וכי לא אטפל בו ח"ו... אמר לו הרבי, דע כי
 התפילה היא ה'טיפול' הראשון שצריך לעשות... (וכוונתו, לומר לו, שאעפ"י שה'טיפולים' לא הועילו לכן הראשון מכל מקום לא נתייאשת,
 ולא הרמת ידיים... א"כ קל וחומר וכל שכן שהדבר הראשון שצריך לעשות הוא להתחיל בתפילה ובתחנונים... והם מועילים ביותר מכל מיני הטיפולים).
 כ. כתיב ב'תפילת חנה', שבתחילה כאשר ראה עלי הכהן את חנה 'מדברת על לבה, רק שפתיה נעות וקולה לא
 ישמע, ויחשבה עלי לשיכורה' (שמואל א' א יג), ואחרי שאמרה לו 'יין ושכר לא שתיתי ואשפוך את נפשי לפני ה'',
 אמר לה עלי (פסוק יז) 'לכי לשלום ואלוקי ישראל יתן את ש[א]לתך אשר שאלת מעמו', ופירש רש"י 'יתן את שלתך
 - בישרה שנתקבלה תפילתה', שאל הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע את אביו הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע שהוא פלא, דהא
 אך לפני רגע החשיבה עלי לשיכורה, ואיך שינה פתאום את טעמו ואמר לה שכבר נושעה מצרותיה, גם מנא ידע
 שכן הוא.

השיב לו השפ"א, שכבר הקשו כן החבריא קדישא בפרשיסחא, ותירצו, שבתחילה ראה עלי - 'רק שפתיה נעות
 וקולה לא ישמע', והיינו שהביט ברוח קדשו את הנעשה בשמים ממעל, והנה רואה הוא כי אין תפילתה נשמעת

זאת ועוד, כבר מצינו בחז"ל (עיי' דב"ר ז י) שאם משה רבינו היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה - אלא שאמר לו הקב"ה (ג נב) 'רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', והרי שפעמים שנצרך לישועה מניין מסוים של תפילות, וכל תפילה ותפילה מקרבת את הישועה^כ, על כן אל יחדל מלדפוק על שערי רחמים^כ.

תחנונים ידבר רש - תפילה מתוך הכנעה בבקשת מתנת חיים בפרשתן (ג נב), 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע שנרמז כאן 'תנאי' לקבלת התפילה והוא שיתפלל כעני הדופק על הפתח בדרך אומרו (משלי יח נב) 'תחנונים ידבר רש'. וזהו שנאמר 'ואתחנן', שהוא לשון תחנונים.

ובן פירש רש"י, 'אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם'. וכתב הרמ"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תר"ע).

ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה'. יש שצועקים הרבה ואינם נענים, עד שלבם מתפוצץ בהם. האמת שאין ח"ו מקום להתייאש, כי שום תנועה שאיש יהודי עושה לפניו ית' אינו הולך לאבדה, וב"ש תפלה. פנה אל תפלת הערער, הוא אילן סרק אשר במדבר שאין בו שום לחלוחית, היינו שאפילו מי שהוא בבחינה זו שאין בו לחלוחית, מ"מ לא בזה את תפלתו. תכתב זאת לדור אחרון, בעקבתא דמשיחא שההסתר והחשבות גדולה מאוד, שגם חזון לא מצאו מה', והרבה צועקים ואינם נענים, אל יתייאש, וידע כי הקב"ה מקבל באמת כל תפלה. וע"י חיזוק זה עם נברא יהלל י-ה. שאפי' משה התפלל תקט"ו תפלות ולא נענה, ובכ"ז תפלתו עשתה רושם, ומהתפלות שלו נהיה תורה, וגם מלבד מה שיש ע"פ סוד שבאמת הוא כן נענה, שע"ז שהקב"ה אמר לו עלה ראש הפסגה וגו' וראה בעיניך, וראה את א"י בעיניו, וזכה להתקונים שרצה. עכ"ל.

אצל כסא הכבוד, לפיכך היה עלי תמה ושואל, איך יתכן כדבר הזה שהתפילה אינה נשמעת בגבהי מרומים, והלא 'א אידישע קרעכץ' (אנחה של יהודי) מגעת עד כסא הכבוד, ועל כן 'ויחשבה עלי לשיכורה' כלומר שבוודאי עושה את עצמה כמתפללת אבל לפי האמת אינו כן, אבל אחר שהסבירה לו שהיא אשה קשת רוח ואינה שיכורה כלל, ותפילתה באה מתוך שברון ועומק לבה, או אז הבין עלי כי מה שאינו רואה היאך שתפילתה מתקבלת בשמי רום, מפני שבוודאי כבר נענתה ונתקבלה תפילתה, וזהו אמרו 'ואלוקי ישראל יתן את שלתך - בישרה שנתקבלה תפילתה', כי אין דבר העומד בפני התפילה מעומק הלב.

כא. כאשר נחלה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל במחלה הנוראה רח"ל הרבה חותנו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר להרעיש שערי שמים לרפואתו, ועורר את תלמידי הישיבה להעתיר בעדו, ואף הנהיג שלאחר כל 'שיעור' יאמרו כל הציבור כאחד כמה פרקי תהילים להחלמתו של רבי נחום. כשהגיעו ימי בין הזמנים אמרו כמה מהמקורבים לרבי חיים, שהנה מרוב אמירת התהילים כבר נחלשה התעוררות הלב אלא הקהל מתפללים 'כמצוות אנשים מלומדה', על כן מן הראוי שעתה בימים אלו יחדלו מלהתפלל, בכדי שאח"כ תתחדש ההתעוררות ויזעקו אל ה' מתוך עומק הלב. נענה להם רבי חיים, הנה עוה"ז דומה לחנות גדולה בה ניתן לקנות כל אשר תאוה נפשך, אלא שעל כל חפץ נקוב מחירו כמה צריך לשלם עליו, כיו"ב ניתן כאן בהאי עלמא להשיג כל משאלות הלב, אך על כל בקשה נגזר מניין התפילות הנדרש להשיגה, וכמו שמצינו במשה רבינו שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין 'ואתחנן' להיכנס לארץ ואם היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה, כי כך נגזר שבכדי שימלאו מבוקשו צריך להתפלל תקט"ז תפילות ולא פחות, וממילא לא ניתן לדחות את התפילות לאחר זמן...

כב. משל מהנהוג להעמיד מכונה בפתח ה'מקווה' ובה יכניסו הכל סכום מעות מסוים אז יפתחו שערי המקווה, ויהי היום ויבוא אורח לעיר פלונית, ניגש אל אחת המקוואות שבעליה מבקשים סך עשרה שקלים בעד כניסת אדם למקווה, בא זה והחל מכניס שקל אחר שקל, והנה הוא רואה כי אף לאחר שכבר הכניס ד' וה' שקלים עדיין לא נפתח השער, גם במטבע הז' והח' לא נפתח, ומכיוון שראה כי גם ט' מטבעות אינם פותחים נתמלא חימה ועזב הכל וברח משם כל עוד נפשו באפו (בחשבו כמה 'אוהבי ממון' הם, מי יודע עוד כמה שקלים הנני עומד להפסיד תמורת כניסתי הנה...), והנה אך לשוטה ייחשב זה האיש, כי בעוד 'שקל' אחד ויחיד היה השער נפתח בעדו בשעטומ"צ, מדוע ברח כשעמדה הישועה על פתחו, והנמשל מובן לכל... מדוע נתייאשת מהתפילה בעמדך כבר על פתח ישועתך (עוד ייאמר בה, כי המכניס מטבע של 10 שקלים כאחת מיד יפתחו שערי המקווה בפניו, כיו"ב ה'מתפלל' ב'עת רצון' אם מצד הזמן' או המקום הרי הוא כמי ששפך כמה וכמה תפילות כאחד, ויותר קרובה ישועתו לבוא...).

בכמה אופנים) כי דבר זה פעל בעדנו משה רבינו שכל הסבור שאינו ראוי לכלום מצד עצמו 'פתח לו ה' את אוצרו הטוב', ו"ל. משה רבינו ע"ה פעל בתפילתו לדורות שיתן להם ה' מתנת חנם, כדאיתא במדרש (דב"ר ב יא) שאמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע, כשתהא רואה את בניך בצער ואין מי שיבקש רחמים עליהם - מיד ענה אותן...! והנה, מכל דבר שבעולם יש בשמים אוצר, והגדול שבאוצרות הוא אוצר מתנת חנם, אך לכאורה צריך ביאור מדוע אין נותנים בשמים מאוצר זה לכל איש ואיש מבני ישראל, אלא, כי אין נותנים

ו"ל. והנה קרוב לזה הוא הלשון ואתחנן, שיודע שאין לו בעצמו אצל הקב"ה כלום^{כג} רק מבקש מתנת חנם, והוא מבניע כל בוחות הנפשי^{כד} כמו עני בפתח שעומד ומתחנן, וע"כ בכל לשונות התפלה לא התפלל משה רבינו ע"ה אלא בלשון תחנונים^{כה}. עכ"ל. ונכתב זאת בתורה ללמדנו דרכי התפילה שתהא מתוך הכנעה ובקשת רחמים כ'עני בפתח'^{כז}.

ועי"ז יהא מובטח שתתקבל תפילתו. וכמו שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקושי הרי"ם בפרשתן

כג. וכבר אמרו על דברי המשנה (ב"מ ג.) 'מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום' שכשהאדם בטוח בעצמו ובזכויותיו עד שהוא טוען לבוראו - 'מנה לי בידך', כך וכך שפע חייב אתה לי, לעומתו 'הלה אומר' הקב"ה עונה לו ואומר 'אין לך בידי כלום', וכאדם האומר לחברו 'איני יודע מה אתה סח' כי כל דבר טוב שעשית בכוחי עשית אותי, וכל אשר לך שלי הוא, איני חייב לך מאומה.

פעם בישר אחד ממקורבי הגה"ק החזו"א זי"ע לרבו שנולד לו בן למזל"ט, וכה אמר לו 'מגיע לי (סקומט זיך מיר א) מזל טוב, חזר החזו"א על דבריו בנימת הערה 'מגיע לך... מגיע לך... כאומר, הרי הקב"ה אינו חייב מאומה לא לך ולא לאיש מבני עולם (מעשה איש, ח"ב מערכת 'אמונה ובטחון').

כד. ו'הכנעה' זו היא מעיקרי ויסודי היהדות, וכאמור בפרשתן (ז ז), 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים', איתא בגמרא (חולין פט.) אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני.

כך אמר הרה"ק הרבי רבי בונם זי"ע (מדרש שמחה ערך עונה וגאון) דלכן נקראים בני ישראל יהודים, כי הם כמו האות יו"ד, שהיא הקטנה מכל האותיות, ונשתנית משאר האותיות, כי בכל האותיות אפשר להמשיכם ולהגדילם כרצון הכותב הן באורך הן ברוחב, פרט לאות יו"ד שאי אפשר להאריכה, כי אם ימשיכוה למטה תיהפך לוא"ו, ואם לצדדין תיעשה דל"ת או רי"ש, וכמו כן עם בני ישראל - כי אתם המעט מכל העמים, שממעטים עצמם, וסבורים שאינם עושים מעצמם מאומה - לא באורך ולא ברוחב, ואינם כי אם נקודה קטנה המקבלים שפע מהבורא יתב"ש, לכן חשק ובחר ה' בהם, ומי שאינו מחזיק עצמו כן יצא מכלל 'יהודי' כביכול... כמו שבכתיבה אינה נחשבת לאות יו"ד.

כה. ידוע דבר המעשה שפעם באה אחת לפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, ובקשה מאתו שיתפלל על בנה שהוא חולה מסוכן, נכנס החפץ חיים לבית הכנסת, ועמד בתפילה ובתחנונים וכה היו דבריו - רבש"ע, כל ימי זכיתי שתטיב עמי בחסדים וטובות הרבה, זיכית אותי לכתוב ולהוציא לאור את המשנה ברורה החפץ חיים ושמירת הלשון ועוד חיבורים - הכל מתנת חנם, אנא הוסף לגמול אתי עוד חסד ורפא נא אותו חולה. והרי לך שלא התפלל - כל כך עשיתי למענך, טרחתי לכתוב ספרים לזכות עמך ישראל בשמירת הלשון ובקיום המצות, בשכר זאת אבקש שתרפא את הילד הזה... כי זאת הייתה הלך רוחו של החפץ חיים לחשוב בכל עת שאין מגיע לו כלום, וכל מה שיש לו הכל הוא מתנת חנם.

כו. וכפי שאמר האריה"ק זי"ע שבאמירת 'ועוזר דלים' בשחרית על כל אחד להחשיב עצמו כדל וכרש ומתוך כך יעמוד בתפילת העמידה (הובא במחזיק ברכה לחיד"א, או"ח צח ב).

וכך כתב בספה"ק 'פלא יועץ' (ערך כניעה), שאירע מעשה פעם אחת, שהתפללו כת של צדיקים בכוונות נפלאות, ונגלה להם מן השמים שהתפילה שאמרו היא נפלאה, רק מפני שלא היה להם הכנעה היו מוכנים ליענש, לולא אחד שהיה לו הכנעה, ובזכותו ניצולו כולם.

ובזה פירשו בלשון הכתוב (איכה ב יט) 'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'', שכבר עמדו לבאר הטעם שדימה את שפיכת הלב כ'מים' דייקא ולא כשאר משקין כדוגמת יין וחלב וכדומה. אלא ש'מים' מורה על הכנעה ושפלות וכדאיתא בגמ' (תענית ז.) 'מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך', ולזה דימה את שפיכת הלב, שתהא מתוך הכנעה ושפלות וכדוגמת המים, שירגיש שאין בידו כלום, וכל תפילתו תהא מתוך בקשה כי עשה למענך אם למעננו.

התפילה מתקבלת ביותר, וכדכתיב (תהלים סט יד) 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון', ומשה רבינו ידע לכוון אותה שעה. ומקום אתנו להרחיב בכוחה של תפילה בשבת קודש שהיום הוא 'עת רצון' והתפילה מתקבלת ברחמים וברצון לפני ארון כל"ט.

נוראות מצינו בזה"ק (תיקון כא) 'דא אימא עילאה דאיהו צלותא דשבתא, ובה צלותא דבר נש מקובלת קדם הוי"ה' [שתפילות שבת הם בבחי' 'אימא עילאה' שאין בה אחיות הקליפות וע"כ מתקבלת היא לפני הקב"ה], 'ואיהו צלותא דעשרת ימי תשובה', והיינו שהתפילה מתקבלת בשבת כמו בעשרת ימי תשובה, [שגם בהם מאיר הארה זו]. ומעתה, צא ולמד מה שהפלינו חז"ל על כוח התפילה בעשרת ימי תשובה, וכלשון הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ו) 'אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ר"ה ויוהכ"פ היא יפה

מאוצר זה אלא למי שיודע שאין מניע לו כלום מצד מעשיו, רק מצד חנינה, לאיש כזה יכולים לתת מאוצר הזה"ק (ועיי' במדרש שמו"ר מה, ו ענין כיו"ב, וכן פירש בדברי המדרש שם ב'שם משמואל' בשם אביו הרה"ק האבני נור ז"ע).

בדברים הללו אמר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (הנוכה עמו' מד) וז"ל. כי כאשר האדם מבקש מהשי"ת מיסורים ח"ו ומעניות ויודע בעצמו שאין בידו כלום רק מבקש מהקב"ה מתנת חנם כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כה טז) 'כי יחיד ועני אני' אז עונה לו הקב"ה בכל קראנו אליו.

בעת ההיא - כוחה של תפילה בשבת קודש

בפרשתן (ג כג), 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור', דקדק ה'אור החיים הק' זי"ע מהו אומרו 'בעת ההיא', ומבאר שהכוונה היא ל'עת רצון', שאז

ומן העניין להביא מה שכתב רבינו בחיי' (במדבר טז כב) לבאר עניין 'תחננו' ונפילת אפיים, שאחד מהטעמים לדבר הוא להראות צער והכנעה, וכתב שם 'וההכנעה מעיקרי התשובה, ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא משאלתו'.

כז. והטעים את הדברים הרה"ק ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע (בפרשתן) וז"ל, והנה לדעתי יש תיקון אפילו למי שאינו כדאי מצד מעשיו הטובים שהשי"ת יעשה וימלא בקשתו, ולא תהיה מניעה מצד המבקש, והוא, כי אם מתפלל במתנת חנם אם כן אין כאן מניעה מצד מעשיו, כי בשלמא אם מבקש במעשיו הטובים אז יבדקו אחריו אם הוא הגון וכדאי, אבל אם מבקש במתנת חנם אין כאן מניעה מצד המבקש.

כח. הרשב"א ב'תשובות' (ש"ת ח"ה סי' א) מאריך בטעם הדבר, ואחד מהביאורים שכתב הוא 'כי יום שבת הוא יום מנוחה מכל מלאכה ואפילו ממלאכת אוכל נפש, ועתות המנוחה מוכנים לבטלה, וירבו השותים במזרקי יין, ומשיחין בדברי הבאי ונגינות שותי שכר, וכל שאחרים משיחין בדברי הבאי ובטלה, ומתוכם יפרוש מי שיפרוש להיות נעצר לפני ה' ולהתפלל ולעסוק במצוה יותר ראוי להתקבל תפילתו, וזה מבואר להם בכמה מקומות במדרש ובהגדה, ועל זה אמר דוד (תהלים סט יג-יד) 'שיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, ואני תפילתי וכו'.

ומכלל דבריו למדנו יסוד גדול ונאמן, שכאשר נמצא האדם בחברת אנשים ה'מבלים' את הזמן... והוא פורש מהם ואומר מזמורי תהילים וכיו"ב - שאותו הזמן היא עת רצון גדול עבורו וראוי שתתקבל תפילתו'...

כט. אגב אורחא, הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע מפרש בלשון הכתוב בפרשתן 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור', כי 'בעת ההיא' רומז לשב"ק שהיא עת רצון, 'וצריך להתחנן אל ה' כל השבוע, כי בעת שיגיע לעת ההיא, דהיינו ש"ק, לאמר, יפתח פיו ולבו לאמר לפניו דבור של קדושה', ועוד פירש, 'כי לכל הפחות ו'-אתחנן, ביום ששי יתחנן לפני השי"ת להאיר לו הש"ק'.

סיפר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל שהכיר יהודי בעיה"ק ירושלים שהיה מתפלל ומתחנן אל ה', רבש"ע נתת לי חלות ללחם משנה, יין לקידוש והבדלה, ושאר צרכי שבת, אנא ה', הב לי 'שבת' ליום השבת..., כלומר שלא אסתפק באכילת חלות ושתיית יין, אלא ארגיש את עצם נעימות וקדושת יום השבת.

עוד מענייני שבת קודש, כתיב בפרשתן (ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך' וגו', ופירש ה'אור החיים' הק' זי"ע (באופן העשירי), כי הנה היצר הרע מסית את האדם בטענה שאין בכוחו לקיים את כל התורה, ובפרט אם כבר עבר וחסא וקלקל שלא יוכל לתקן את אשר פגם, לזה אמר הכתוב וידעת היום - היינו שב"ק שנאמר בה 'שבת היום לה' (שמות טז כה), ובזה השבות אל לבבך, להשיב כנגד טענות היצר, שהלא שקולה שבת כנגד כל התורה כולה, ועל ידי שמירתה נחשב כאילו קיים כל תרי"ג מצוות וגם תיקן את אשר קלקל.

באר הפרשה - פרשת ואהננו

חז"ל במשנה בברכות (לד): אם תפילתי שגורה בפי יודע אני שהיא מקובל'. ומביא עוד מספרי המקובלים ששב"ק מכוון כנגד השם הק' היוצא מראשי תיבות של שוועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות.

שמור את נפשך - זהירות יתירה בהתרחקות מן הרע

בפרשתן (ד ט) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד', ומפרש ה'כלי יקר' (שם) לך היינו שמירת הגוף - ולא הזכיר בו מאד כמו שאמר בשמירת הנפש כי בשמירת הנפש על האדם להזהר יותר מבשמירת הגוף, לכך אמר 'ושמור את נפשך מאד' ל", שבוה יוסוף שמירה על שמירתו ל".

ביותר זמיר היא מתקבלת' וכן בין קודם גזר דין ובין לאחר גזר דין, אמור מעתה, שגם על תפילה בשב"ק נאמר האי כללא שהיא יותר, זמיר היא מתקבלת'.

רמז לדבר נתן הגה"ק ה'מגלה עמוקות' זי"ע (אמור אופן בז) בלשון הכתוב (תהלים קל ב) 'ה' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני' - שמעה בקולי תהיינה ר"ת שבת, כי אז הקב"ה שומע ביותר את התפילות.

בך מביא הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע (חמשה מאמרות מאמר שבת פר' במדרג) בשם תלמידיו הבעש"ט הק' 'עיקר כח התפילה הוא בשבת קודש', ורמז לדבר 'כי שבת ראשי תיבות תפילתי שגורה בפי, על דרך שאמרו

ל. פעם ישב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בסעודה שלישית בעידן רעוא דרעוין, ופתח וסיפר על יהודי בימים מקדם, שנכנס ביום השבת אחר חצות היום אל בית המדרש, והחל באמירת תהלים בדמעות שלישי ובהשתפכות הנפש. באותה שעה שהה בביהמ"ד אחד מהמתפללים שנתלהב לבו מהמחזה שראו עיניו, איך שהלה שופך דמעות כמים, והחל גם הוא לומר תהלים בהשתפכות הנפש ובדמעות.

במוצש"ק ניגש אליו השני ושאלו, לבכיה מה זו עושה. כי לפי רוב הבכי והדמעה נראה כי צרה ויגון מצאוך, אנא, גלה לי מצפוני לבך, אולי יהיה בידי לעזרך, פתח היהודי את סגור לבו ואמר - בת לי היושבת בבית וממתנת עד בוש לזיווגה - אך ורק מאחר שאין הפרוטה מצויה בכיסי, ואין בידי להתחייב על נדונייתה, והנה במשך ימות השבוע הנני טרוד על המחיה ועל הכלכלה, ואינני רואה אותה לנגד עיני, אך בהגיע יום השבת קודש, הנני פוגש אותה ולבי נופל בקרבי על הצרה הגדולה. על כן מיד אחר סעודת השבת הנני ממחר לבוא בשערי ביהמ"ד - לשפוך לב כמים אל האלוקים, שיחיש לנו ישועה בקרוב. נענה השני ואמר, אף אני יש לי בביתי בן עלם חמודות וירא שמים. וגם אני איני מצליח להביאו לברית השידוכין, היות והפרוטה כלתה מכיסי, על כן הייתי מייעץ שנשתדך בינינו. ואכן השידוך יצא מן הכוח אל הפועל ומאותו הזיווג נולדו ארבעה אחים גדולי עולם, ושניים ידועים מהם הלא המה הגה"ק בעל ה'קצות החושן' זצוק"ל והגה"ק 'בעל קונטרס הספיקות' זצוק"ל. ולימד מכאן החפץ חיים, כי תפילת היהודי כשאינו סומך רק על ה', פועלת גדולות ונצורות - כגדולי עולם הללו שיצאו משידוך זה, ובפרט כאשר שופך ליבו כמים ביום השבת קודש.

לא. שמעתי מהגאון החסיד רבי מאיר צוויבל שליט"א, הנה ידועה ה'סתירה', מצד אחד אמרו חז"ל (ר"ה יח): שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו, ולאידך אמרו (איכ"ר א לט) קשה סילוקם של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו. ואלי יש לומר, כי אכן כפשוטו 'מיתת הצדיקים' - היינו צדיקים שעבדו את ה' בעולם הזה, וגרמו השראת השכינה, מכיון שנסתלקו מהעולם הזה הרי זה חורבן וקשה כשריפת בית המקדש, אבל, מה שאמר 'סילוקם של צדיקים', היינו נער שגדל והחנך על ברכי הוריו, הללו מסרו את נפשם, השקיעו בו כוחות הנפש והגוף, ממון ודמים וכו', לגדל אותו ולחנך אותו על דרך טוב מיום שנולד ועד עתה, ולפתע... ביום בהיר, מצא כמה חבירים, איזה כלים... והנה כולו חרוב ונחרב, א"א להכיר אותו, הוא 'נסתלק' מאתנו ונגרר לשאול תחתיה, זה ה'סילוק' בעודו בחיים קשה יותר' משריפת בית אלוקינו, מה אעידך ומה אדמה לך לחורבן נורא ואיום כזה.

לב. הנה אמרו חז"ל (ברכות כח): 'ויהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם', רמזו בה קמאי (בן איש חי דרשות, ויקרא) שבא לומר היה ירא את ה' כמו שהינך ירא על בשרך ודמך, ועושה כל מיני פעולות שבעולם בכדי לשמור על בריאות גופך, כך (לכל הפחות) תפחד תמיד ביראת הבורא, השתדל תמיד לפעול כמה שיותר להגדיל יראה ולהאדירה. סיפר הגה"ח ר' זלמן בריזל זצ"ל שפעם תוך כדי הילוכו ברחובה של עיר נפל ל'בור' (של ניקוז מי שופכין)... ומני אז בכל עת שהיה מהלך בדרך היה תר ובודק אם יש בור בקרבת מקום, וכאשר ראה בור מרחוק היה מתרחק כמטחווי קשת - מחשש שמא יפול, כיוצא בו הרואה 'בור מסוכן' בקרבת מקום - שא רגלך והמלט על נפשך...

ובתוספת נופך יש מהרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע (טהור רעיונים' הובא בשש"ק. אמת ואמונה מהרה"ק מקאצק), רב השמר לך', שאכן, אף שעל האדם לשמור על גופו ולהאכילו ולהשקותו ושאר צרכיו, מכל מקום יעשנו

בדרך 'מיעוט' (שלא 'יחמיר' כל כך בזה), כמו שאמרו (סנהדרין מט.) 'אכין ורקין מיעוטין הן', משא"כ בענייני רוחניות נצטוונו 'ושמור נפשך מאד' - בשמירה מעולה, שתיבת מאד לרבות באה"ל.

לג. דבר שפתיים אך למותר עד כמה צריך להתרחק מכל ה'כלים' המשחיתים שהם אבי אבות הטומאה, וכבר פירשו בנוסח ברכת 'זכרונות' (במוסף דר"ה) 'כי זכר כל היצור לפניך בא מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש', כי הנה 'מעללי' הוא לשון פעלים ועשייה, ונמצא כי יצרי מעללי איש פירושו ה'יצרים' שהם מעשי איש, וכלומר שהאדם עצמו הוא 'שעשה' והביא על עצמו אותו יצר הרע, על ידי שגירה יצר הרע אנפשיה רח"ל, כי על ידי הבטה באותם כלים מכניס בעצמו כל מיני יצרים רעים וקשים שלא היו לו מקודם... ומעתה יתפרש עוד מחשבות אדם ותחבולותיו - פעמים שאדם מלא במחשבות רעות, מוחו אטום וסתום לכל דבר שבקדושה, ולעומת זאת כל כולו נתון בהרהורים רעים ל"ע, וכל זאת הגיעתו על ידי יצרי מעללי איש, שהוא הביא זאת על עצמו, ו'עיני עוללה לנפשי', ה'עין' שהביטה במקום האסור היא שעוללה לנפשי.

ועלינו להעמיד לנגד עינינו הא דאיתא בגמ' (תענית כט.) כי האויבים הציתו אש בבית המקדש בתשעה באב סמוך לחשכה, והיה דולק והולך כל יום עשירי באב, עד שאמר רבי יוחנן, כי אילו הוא היה באותו הדור הרי היה קובע את זמן התענית ל"י באב, שאז נשרף רובו של היכל, אך מכל מקום תקנו חכמים להתענות בתשיעי ולא בעשירי כי אתחלתא דפורענותא עדיפא... והרי שעיקר האבל והחורבן הוא בתחילתו ואף אם עדיין לא 'נשרף'... ומעתה שומר נפשו ירחק שלא להתחיל להתעסק בהם ואפילו בנגיעה קלה...

איתא בגמ' (סוכה נב.) 'לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה... הללו בוכין והללו בוכין', מה מקום לבכיה לעתיד לבוא... ויבואר ע"פ מעשה 'שלא היה' בבחור שהלך לטיול במדבר ותמו המים ויצמא מאוד, והנה לפתע ראה אוהל באמצע הישימון, החיש פעמיו ודפק על הדלת, פתח לו ישמעאלי ושאלו לרצונו, נבהל הבחור מאוד וברח כל עוד נפשו בקרבו, לאחר זמן שמע כי מטייל אחר נכנס אל האוהל לשתות מים, וקם עליו הישמעאלי ורצחו נפש רח"ל, החל הבחור לבכות מרוב התרגשות ושמחה כשהתברר לו ממה ניצול בכך שלא נכנס לאותה מאורת רוצחים. על דרך זה יבואר, כי פעמים הרבה, בשעה שהאדם מתגבר על היצר עדיין 'אין בעל הנס מכיר בניסו'... אינו יודע מאיזה פח יקוש ניצול מבעוד מועד, ורק ב'עתיד' כשיראה במו עיניו את היצר ואת החללים הרבים שנפלו על ידו או אז מעיינות עיניו אזי יזובון בבכי בהתרגשות עצומה. ולענייננו, יש שאינם שומרים על גדרי הקדושה כראוי ל"ע כי אינם יודעים עד אנה יכולים ליפול... מראה לו תמונה של 'רב' באותו המכשיר הטמא... והלה מסתכל כי אינו יודע עד כמה צריך להרחיק כמטחווי קשת... ורק כשרואים איך נראים אחרים שהציצו ונפגעו מבינים עד כמה צריך להיזהר ולהישמר מאותם 'משחיתים'.

מאמר איום ונורא אמר הגה"ק רבי אלחנן וואסערמאן זי"ע הי"ד לאביו של אחד מתלמידי ישיבתו 'אהל תורה' שרצה להוציא את הבן מהישיבה למען ילמד אומנות, וטענתו בפיו שהרי מפורש אמרו חכמים (אבות ב ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', נענה לו רבי אלחנן, גדולה מזאת אמרו חכמים (שם) 'כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון', אלא שאפילו מצוה גדולה כמו מצוות מילה נדחית היא אם 'מתו אחיו מחמת מילה', ואם יעמוד האב ויקיים את ה'ברית' אינו אלא רוצח... ועל אחת כמה וכמה לעניין 'מלאכה', שאף שחשובה היא עד מאוד... אך כבר מתו אחיו מחמתה... וממילא נדחית היא... ומעתה לדידן ייאמר, גם זה שיש לו היתר 'לצורך פרנסה', זכור יזכור כמה כבר מתו מחמת מלאכה... וישים לנגד עיניו את גודל חורבן ה'מקדשות' שזה כבר גרם...

בעניין זה אמרו בהא דכתיב (משלי ו ו) 'לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם', שהנה ההולך לראות דרכי הנמלים יוכל להבחין אשר פעמים רבות מתאסף 'ציבור נכבד' של נמלים על מנת לאסוף ולקבץ פירוורי אוכל וכדומה, וכאשר הולך שם עובר אורח כולם כאחד נסים בבהלה פן ידרוס אותם ברגליו, ולאחר זמן הרי הם חוזרים לאותו מקום כבתחילה, ולכאורה, היאך משימים נפשם לחזור למקום הסכנה... אין זאת אלא מפני שנמלים הם... אכן אתה בן אדם, לך אל נמלה וראה דרכיה, ותלמד ממנה שלא לחזור למקום הסכנה... והרי כבר ידעת על גודל הסכנה ועל רבים ש'נדרסו' על ידי אותו יצר הרע, אם כן היאך תחזור ככלב שב על קיאו....

באר הפרשה - פרשת ואהיחנן

על זה היום אמרו חז"ל (תענית לא.) 'מכאן ואילך, מאן דיוסיף יסיף, וברש"י, דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו'ל. ומאן ילמד כל אחד לנפשו להוסיף בלימוד התורה מיום ט"ו באב ואילך'ל, 'ואחד המרבה ואחד הממעיט בלימודו, ובלבד שיוסיף לכל הפחות שעה קלה יתר על שיעוריו עד עתה... ולא יזלזל בזה, כי כל הוספה נחשבת ל'הוספה'ל. עוד מבואר בספח"ק כי הזמן גרמא להתחיל בעסק התשובה בהכנה לקראת ראש השנה הבעל"ט'ל.

חמשה עשר באב - חיזוק לימוד התורה והתחלת ההכנה לשנה הבעל"ט

אמרו חז"ל (משנה סוף תענית) 'לא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, ונתבאר שם בגמ' באריכות טעמו של דבר, וכתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (למ"ו באב) במעלת האי יומא רבה, כי הוא זמן המתקת הדינים, ולא עוד אלא שחמשה עשר באב הוא 'בדרגא אחת' עם יום הכיפורים (עיי"ש בסוד העניין).

שמא תאמר והרי 'לכולם' יש, ומדוע אהיה 'יוצא מן הכלל'... והתשובה ברורה ופשוטה, וכי מעולם אכלת מאכל שאינו ערב לחיכך מאחר ש'כולם' אוהבים אותו... אם כן מדוע תכניס עצמך לסכנה מחמת שכולם עושים כן... הנה בימינו 'נתחדש' אשר רשויות העיר (בארה"ק) מעדיפים להניח את ה'חבית' המיועדת להניח בה את האשפה כשהיא טמונה בחפירה בתוך הקרקע, ורק ראשה בולט חוצה (פחים טמונים), וניתן להבחין כיצד עומד חתול על יד הפתח, ומתאוה הוא לקפוץ פנימה ולאכול מכל הבא ליד... כי רעב הוא... אך עומד ובודק בשבע בדיקות האם יוכל לצאת משם בשלום, ואם לאו - אינו נכנס פנימה, ועל כגון דא צווח הכתוב ואומר 'לך אל חתול עצל ראה דרכיו וחכם'... אם חתול אינו נכנס למקום שאינו יכול לצאת הימנו על אחת כמה וכמה שכן אדם לא יכנס לבור יוקשים שכמעט ואי אפשר להיחלץ ממנו...

לד. בא וראה מעלת עסק התורה, שהנה אחד מהטעמים שט"ו באב נחשב כיום טוב הוא מפני שפסקו ביום זה מלכרות את עצי המערכה, ופירש ב'רבינו גרשום' (ב"ב קכא:), שבכל זמן 'שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה, אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמכאן ואילך היו עוסקין בתורה', ואף שגם עד עכשיו היו עסוקים במצווה שהיא דוחה תלמוד תורה, אך אשרי מי שזוכה להגות בתורה, ואין לך שמחה גדולה מזו... לה. הרה"ק רבי מענדל מרימינוב זי"ע היה מורה ומצווה שכל מי שעבר עליו מט"ו באב ואילך אפילו יום אחד מבלי לימוד דף גמרא באותו יום לא יוכל לשמש כ'בעל תפילה' בימים הנוראים, והורה כן כפי שציווה עליו רבו הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע.

ואף אנן נעני ונאמר, שהרי ידוע מה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, חלק ב עמוד שנו ד"ה אף) על הא דאיתא שבעל תפילה צריך להכין עצמו ג' ימים קודם ר"ה, שכל זה היה אמור בזמנם, אבל בזמנינו כל יחיד ויחיד נחשב כ'בעל תפילה' (וז"ל, שלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים, שהיו שלוחי ציבור ותוקעים הגונים ותלמידי חכמים, וכווננו לבם לאביהם שבשמים כראוי וכנכון, אך בעוה"ר באפס כל אלו ואנשי אמונה אבדו והוצגנו על גחלים ריקם, אין לנו אלא שכל אחד ואחד ישא בעד עצמו רינה ותפילה ויתבודד לעצמו ג' ימים אלו, אולי יתעשת האלקים לנו)... וממילא, משנה זהירות צריך להיזהר שלא יעבור יום בלא לימוד גמרא, למען נוכל לגשת אל המלך בימי הרחמים והרצון ולבקש בעד הנפש חנינה.

לו. פעם דיבר איזה אברך עם הגה"צ ר' זונדל קרויזער זצוק"ל בדרכי תורה ועבודה, לאחמ"כ ביקש ממנו האברך עצה טובה - שיורה לו איזה קבלה טובה יקבל על עצמו כחיזוק בתורה, אמר לו רבי זונדל, אם תשמע לעצתי, הוסף נא עוד דקה אחת לסדר לימודך בכל יום. הביט האברך בתמהון, וכי מה חשיבות יש לרגע בודד מתוך כל המעת לעת. נענה רבי זונדל ואמר לו, אמרו חז"ל ש'מט"ו באב' 'מאן דמוסיף יוסיף' וברשב"ם (ב"ב קכא: ד"ה מט"ו) יוסיפו לו שנות חיים - מתוך שהימים מתקצרים והלילות מאריכין יעסוק יותר בתורה (שהרי אין עוסקים במלאכתן בלילה רק ביום). והנה, הרי כל הוספת ליל ט"ו על הלילה הקודמת לו אינו אלא בדקה אחת ויחידה, ועל כך עורכים שמחה רבה עד ש'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב' (כמבואר שם), עתה אמור לי, האם אין כדאי לקבל 'קבלה' על דקה אחת של תורה.

לז. צדיקי הדורות אמרו שמיום חמשה עשר באב שומעים כבר את קול הזזת 'כסאות למשפט' בבית דין של מעלה, שמכינים אותם לקראת יום הדין, ואכן רבים נוהגים לאחל 'כתיבה וחתימה טובה' כבר מיום ט"ו באב, וידוע ש'כתיבה וחתימה טובה' עולה בגמטריא 'חמשה עשר באב', חושבנא דדין כחושבנא דדין. ואם בשמים ממעל כבר מתחילים בהכנות לר"ה הרי בדין הוא שכן יהיה גם 'בארץ מתחת'...

עציד עד שואב מימך, לעברך בברית ה' אלוקיך, כי 'חוטב עציד' רומז על חמשה עשר באב שבו הפסיקו לחטוב עצים למערכה (תענית לא.) ואילו 'שואב מימך' מרמז על הושענא רבא שבו גומרים לנסך מים על גבי המזבח, וככל אותם הימים מט"ו אב ועד הושענא רבא אזי אתם נצבים לפני ה' אלוקיכם, בשהתכלית הוא לעברך בברית ה' אלוקיך לח.

והקריאה מעוררת את הזמן - קריאת 'עשרת הדברות' שבפרשתן מעוררת את זמן 'קבלת התורה', לקבל על עצמנו ללמוד את דברי התורה לשמור ולעשות, מתוך התחדשות הלב.

יה"ר שנוכה לדעת את ה' ולהתנחם בכפליים, בבוא לציון גואל בב"א.

וכמו שביאר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע (קדו"ל לקוטים ד"ה מחמשה) כי הנה האדם הראשון נברא בכ"ה אלול, נמצא שט"ו באב הוא כעין 'ארבעים יום קודם יצירת הוולד', והרי שהתחלת השנה הבעל"ט היא כבר בימים אלו.

ובן רמזו לה הרה"ק ה'בת עין' זי"ע (עקב ד"ה א"י והיה) בלשון הכתוב (י יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך', וז"ל, נוכל לרמוז במלת 'מה' על ט"ו באב, כי מאז יש מ"ה ימים עד ראש השנה, וזהו שאמר הכתוב ועתה ישראל, מה - בט"ו באב שהוא מ"ה ימים עד ראש השנה אז עכ"פ ה' אלוקיך שואל מעמך ליראה ולאהבה וגו', כדי שנוכל לעורר עלינו בר"ה זכות אבות בחי' חסד ורחמים, אמן כן יהי רצון, עכ"ל.

בן כתבו בספרים לרמז במה שנאמר (כט ט-יא) 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם וגו', מחוטב

ואגב אורחא, קבלה מהבעש"ט הק' זי"ע, כפי מספר פעמים שמברך לחברו ב'כתיבה וחתימה טובה' מט"ו באב עד ר"ה, כמו כן כשיגיעו ימי ר"ה אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, במספר הזה יהי' לו אז מליצים טובים בשמים אשר ילמדו עליו זכות (קובץ הבאר, כרך ראשון שני שנת חמשה עשר, יו"ל שנת תרצ"ו, וז"ל שם, כתב לי ש"ב ויד"נ הרה"ח החו"ב שלשלת היוחסין מוה"ר ישראל ענגעלסבערג נ"י מלובלין שבעצמו שמע מפי הה"צ מרי"ם מקאמאראנא זצ"ל בהיותו בלובלין, שקיבל מהמגיד הק' מטריסק זצ"ל קיבל מזקנו ה'מאור עינים' שקיבל מהבעש"ט זי"ע שקיבל מרבו אחי' השילוני).

מסופר, כי חיל ורעדה, אימה ופחד היו אוחזים את הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע מט"ו באב ואילך, עד שהוכרחו לכסותו בשמיכות עבות יותר מאשר בכל השנה, והסביר פעם, הנה בילדותי אמרה לי אחותי שמשבת מברכין אלול אפילו הדגים שבים זוחלים ורועדים מאימת בא יום הדין, וחשבתי לעצמי אם הדגים שאינם 'מבינים' בענייני הדין והמשפט רועדים מפחד, אנחנו שיודעים שכבר מכינים את הכסאות בבית דין של מעלה על אחת כמה וכמה שנתמלא פחד וחלחלה.

לח. ודע, כי בזה היום משפיעים מן השמים כוחות נפלאים שיוכל האדם להתחדש בעבודתו ית"ש, וכפי שביאר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע באחד מהטעמים שנזכרו בגמ' בביאור ה'יום טוב' של חמשה עשר באב - שבו כלו מתי מדבר, ומבאר שרומז על אותם שהם בבחי' 'מתים', שכל ה'דיבור' אצלם הוא מבלי חיות בעבודת ה', ועתה כלו 'מתי מדבר', וניתן בהם רוח חיים.

יתכן לפרש עוד בדבריו, שהרי יום זה הוא תחילה וראש לתוספת חיזוק בלימוד התורה, וגדולה תורה שנותנת 'חיים' לאדם, ומכח ריבוי עסק התורה יזכה ל'תחיית המתים'...